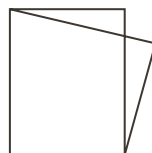

Karen Risager & Lone K. Svarstad: Verdensborgeren og den interkulturelle læring – inspiration og nytænkning til sprogfagene og andre fag

Samfundslitteratur, 2020, 222 sider

Anmeldt af
Lise Majgaard,
adjunkt, ph.d.,
Læreruddannelsen
i Aarhus,
VIA University
College

Er du sproglærer i 2020, er (en af) din(e) vigtigste opgave(r) at forberede dine elever på et liv i et globalt samfund. Du skal skabe undervisning, der udvikler deres sproglige og interkulturelle kompetencer, så de kan kommunikere i internationale sammenhænge som oplyste verdensborgere (Engelsk Faghæfte 2019). "No pressure", siger jeg bare. Elevernes sproglige og kommunikative kompetencer er én ting. De kan stilladseres og observeres, endda måles. Men de interkulturelle kompetencer er nogle u håndgribelige størrelser. Og de pædagogiske dimensioner i det interkulturelle kan virke uoverskuelige i en almindelig dansk skolehverdag.

Det anerkender forfatterne Lone K. Svarstad og Karen Risager, som i deres seneste bog, *Verdensborgeren og den interkulturelle læring*, formidler mange års forskning ned i en praksisnær

pakke målrettet alle, der arbejder med at udvikle interkulturel læring til unge verdensborgere: folkeskole- og gymnasielærere, undervisere på alle uddannelsesniveauer, fagudviklere, lærebogs- og fagportalredaktører. Det er mange fluer at ville slå med ét smæk. Svarstad og Risager har reduceret kompleksiteten i den interkulturelle teori og taler direkte ind i sprogfagene, særligt gennem eksempler på semantiske og didaktiske læremidler til engelsk, tysk og fransk – så det er ganske givet sprogfolk, der har mest at hente. Men, som forfatterne pointerer, er alle fag også sprogfag (s. 34), så der kan være gulf for andre faggrupper.

For en læreruddanner som jeg er dette en længe ventet udgivelse, som på håndgribeligste vis udfylder et hul i den professionsdidaktiske litteratur. *Verdensborgeren* har til formål – og lykkes med

– at præsentere et fælles metasprog om kulturpædagogik og levere en anvendelig teoretisk-didaktisk ramme – en grundbog, om man vil – til udvikling og analyse af undervisning og læremidler. Bogens udvalgte eksempler viser, at der netop er brug for en sådan fælles forståelsesramme for den interkulturelle læring. I disse tider, hvor fakta er relative, og identiteter er flydende, nytter det ikke, at lærere eller forlag ukritisk reproducerer billeder, tekster eller kulturelle stereotyper uden at bede publikum forholde sig kritisk til hensigten bag måden, de er repræsenteret på. Svarstad og Risager opfordrer os til at forholde os kritisk til vores materialer og altid spørge: Hvor er vi henne i verden? Hvem møder vi, hvem er vi? Hvilke billeder møder vi? Hvilke problemer tager vi op? Og hvem har skrevet dette og hvorfor? Disse spørgsmål indkapsler bogens seks analysekapitler, der hver repræsenterer en konkret vinkel, man kan tage i sin undervisning: et nationalt vs. transnationalt fokus, visuel literacy, kulturstudier, medborgerskabsstudier og kritisk medieliteracy.

Bogen indledes med fire bredt orienterende kapitler, der stiller skarpt på kulturpædagogikken (del I) og den globale og historiske kontekst, der omgiver vores interkulturelle læring i Danmark (del II). Alle kapitler er grundigt krydret med didaktiske redskaber: fagbegreber på dansk og engelsk, refleksionsspørgsmål, didaktiske spørgsmål, analysespørgsmål og afsluttende større opgaver direkte henvendt til eleverne/de studerende.

Bogen er en *light*-version af Risagers værk fra 2018, *Representations of the World in Language Textbooks*, og den placerer sig i formidlingsfeltet mellem akademisk teori og læremiddel – på både

godt og ondt. Netop fordi den er tænkt som et bredt anvendeligt værktøj, styrer Svarstad og Risager bevidst uden om store teoretiske og begrebslige nuanceringer. Det medfører et par hurtige slutninger, hvor det kan være nødvendigt at differentiere opad, f.eks. til studerende på læreruddannelsen, og supplere med litteratur, der tager teorien til næste niveau. Men det er også i begrebsafklaringer, at udgivelsens største bidrag ligger. Lad os bare tage fat i bogens titel: Hvad er en verdensborger? Én, der rejser vores globaliserede verden tynd? Én, der konsumerer globale produkter og medier? Både og, og meget mere. Med henvisning til Michael Byrams begreb "critical cultural awareness" foreslår Svarstad og Risager, at vi taler mere fleksibelt om at uddanne til verdensmedborgere – netop fordi "et vigtigt mål for den interkulturelle læring er dannelse: samfundsengagement og orientering mod politisk handlen" (s. 193). Verdensmedborgeren er i denne optik vidende og engageret, perspektivbevidst, forholder sig kritisk reflekterende til identiteter og kulturer og udviser en generel nysgerrighed over for andre måder at leve og tænke på (s. 21-22). Dette verdensmedborger-ideal er normativt og på linje med Europarådets værdier omkring menneskerettigheder, demokrati og retssikkerhed (s. 16) – og det synes svært opnåeligt. Men netop den udfordring forsøger forfatterne at imødegå med et simpelt planlægningsværktøj, som jeg beskriver nedenfor.

Det interkulturelle defineres herefter, med afsæt i et dynamisk kultur- og identitetssyn, som "en relation mellem personer eller grupper, der på en eller anden måde [...] opfattes som kulturelt forskellige – af den ene part eller dem

begge" (s. 23). Og i et glimrende afsluttende, diskuterende kapitel (der dog med fordel, for overblikkets skyld, kunne have dannet del af introduktionen) forholder forfatterne sig yderligere til den omfattende litteratur på området og konkluderer, at det ikke giver mening at indkapsle, hvad interkulturel kompetence egentlig er. Men i stedet, og med udgangspunkt i vores danske kontekst, fremlægges tre bud på, hvad interkulturel kompetence bør omfatte: 1) Viden og kritisk kulturel bevidsthed om kultur, samfund og verden, 2) Færdigheder i analyse og produktion af tekster og billeder, og 3) Færdigheder i undersøgelse, interaktion og handling. Disse fokusområder er opstillet i en cyklusmodel: I centrum står fokusområde 1 omgivet af fire cirkler med undervisningens fire faser – først skal eleven bemærke, dernæst sammenligne, så reflektere og til sidst interagere. Det er et tilsyneladende simpelt men umådeligt effektivt styringsværktøj til planlægning af interkulturel undervisning.

Til den eksisterende teori om interkulturel kompetence bidrager Svarstad og Risager med et nyt, nødvendigt fokus på receptive og produktive multimodale kompetencer, på kritisk læsning og med eksempler ikke bare på konkrete arbejdsmetoder, men også illustrative faldgruber i kulturarbejdet. Og selvom de, til forskel fra Byram og i lighed med ministerielle beskrivelser af sprogfagene, fremhæver det globale aspekt i sprogundervisningen, fremsætter de også et *call to action* om ikke at glemme *Landeskunde* – viden om de enkelte målsprogslande og mangfoldigheden i nationalkulturer. Det er et budskab om fordybelse, der kan berolige underviseren midt i en hidsig globaliseringsringtid.

"Okay, så vores opgave er at sørge for, at vores elever bliver mega woke". Sådan opsummerede en af mine studerende bogens kapitel 8: "Hvem møder vi, hvem er vi?" med henvisning til et af tidens hypede identitetspolitiske begreber,

udledt af ordet "awake": bevidsthed om social (u)retfærdighed. At være woke er en verdensmedborger-kompetence. Og hvor er det dog skønt med en grundbog, der skriver sig ind i de unges forståelse med levende eksempler og en upræten-

tiøs og dog ambitiøs tilgang til sit stof samt værktøjer, som læreren kan gribe om for at imødekomme uddannelsernes komplekse krav til den interkulturelle undervisning.